

Eloy M. Cebrián: Chladné októbrové slnko (kapitoly 7-8)

Adriána Koželová, Filozofická fakulta PU, kozelova@unipo.sk

7

Od osudnej potýčky medzi robotníkmi a falangistami som videla otca čoraz viac sklesnutého. Občas, keď si myslel, že ho nik nepočuje, rozprával sa s mamou a neprestajne opakoval, že všetko ide z dažďa pod odkvap. Madridčania sú vraj banda nehanebníkov a všetci napokon republiku zruinujú a pritom vonkoncom nebude ľahké nastoliť ju. Veľmi nepekne hovoril o prezidentovi Lerrouxovi a o sviniaroch z pravicovej aliancie CEDA a vravieval, že už je načase, aby Azaña niečo urobil. Myslela som, že v španielčine sa priezvisko pána Azaña píše na začiatku s písmenom *h*, lebo slovo *hazaña* znamená hrdinský čin. Bol predsedom Republikánskej ľavice. Otec so strýkom Davidom boli príslušníkmi strany a strýko Arturo bol dokonca krajským predsedom. Počula som ho vysvetľovať otcovi, že ten človek urobil pre Španielsko veľa a chcel, aby napredovalo a aby bolo čoraz menej nevzdelaných ľudí, čo nevedia čítať a písať. Chcel, aby si každý mohol dôstojne žiť.

„Ale nenechajú ho,“ – vždy si povzdychol otec – „pretože panstvu vyhovujú veci tak, ako sú“. Mame sa ale nepáčilo, že sa doma rozpráva o politike a už vôbec nie pred deťmi. Preto vždy naznačila gestom, aby prestal a vždy ma jej ukazovák na perách nazlostil.

Popletené priezvisko hrdinu Azaña u mňa vždy vyvolávalo predstavu, že je vysoký a mužný, niečo ako neporaziteľný Cid alebo princ, čo premohol draka. Napriek tomu ho onedlho mali pripraviť o funkciu. No zdalo sa, že sa čoskoro vráti, pretože sa dohodol s predsedami iných strán. Chceli vyhrať voľby a zvrhnúť vládu Lerrouxa a jeho pravicovej aliancie CEDA. Nazvali sa Ľudový front a bola som si istá, že s hrdinom Azaňom na čele prehrať nemôžu. No otec nebol dvakrát presvedčený, že Ľudový front je to najlepšie riešenie, ako zvládnuť problémy. Vždy hovoril, že sú zmesou revolučnej bandy, ktorá neveští nič dobrého.

Postupne sa blížil dátum očakávaných volieb, ktoré mali prísť jednu februárovú nedeľu. V tom čase bolo naše mesto plné očakávania. V kinách už nepremietali filmy, len politické dokumenty a len čo človek vyšiel na ulicu, hneď narazil na nejakú manifestáciu. Chalani, čo predávali noviny, z plného hrdla vyrevovali. Všetci chceli vedieť, čo sa deje vo väčších mestách. Ľudia boli nervózni a každú chvíľu niekde na ulici vypukla škriepka. Akoby sa všetci zbláznili. Hlavne falangisti. Tí sa zaplietli úplne do všetkého. No ani anarchisti, ktorých sa tak báli mníšky z našej školy, nečakali so založenými rukami. Ani komunisti. Hoci boli všetci z iného cesta, dostali spoločné meno „červení“, aby to bolo jednoduchšie.

Pamätám si, že raz sme s mamou kráčali po hlavnom námestí a strhla sa bitka. Len-len, že sme unikli. Skutočne sme sa preľakli pri pohľade na dospelých mužov, ktorí sa mlátili ako malí chlapi na školskom dvore. Našťastie prišla polícia a celú situáciu upokojila, hoci zopár výtržníkov museli zadržať, pretože sa nechceli uzemniť.

Nechápala som motívy tých mužov, lebo dozaista mali doma ženy a deti a tak veľmi sa vzájomne nenávideli. Ani mama im nerozumela. Pamätám si, že cestou domov usedavo plakala a vzlykala: „Nehanebníci, všetci do jedného sú nehanebníci“ – vravela. „A všetci nás privedú do hrobu.“

Ale môj najžiarivejší zážitok z tamtej zimy je zhromaždenie Republikánskej ľavice, ktoré sa uskutočnilo v aréne. Strýko Arturo mal mať prejav a hneď po ňom sám veľký hrdina Azaña a kvôli tomu dokonca pricestoval rovno z Madridu a rozpovedal nám, čo urobí, keď vyhrá voľby. Bola som veľmi vzrušená a veľmi spokojná zároveň, lebo som mala spoznať hrdinu Azaña. Obliekla som si najkrajšie šaty, hoci ma mama prinútila obliecť hrubý kabát, aby mi nebola zima a spod neho ich len sotva bolo vidno.

„Nechápeš, čo na takom zhromaždení robia dvaja malí krpci“ – pamätám si, ako hundrala. – „Hlavne dievča.“ Ale otec si zaumienil, že nás tam vezme, lebo je to dobré kvôli vzdelaniu a na vzdelanie má právo každý, rovnako chlapci ako dievčatá. A to sa mi naozaj páčilo. Okolo štvrtej sme obaja otca chytili za ruky a odišli. Počuli sme fňukať brata Paca, lebo musel zostať doma. Mama povedala, že je veľmi neposlušný a keby sme ho vzali so sebou, mohol by hocičo vyparatiť.

Keď sme dorazili, aréna bola taká natrieskaná, ako keď má vystupovať toreador Juan Belmonte, hoci zo scény odišiel už minulý rok. Všade boli rozvešané vlajky republiky a transparenty. Všetci tleskali a zborovo spievali piesne, ktoré vyhrávali muzikanti.

Napokon sa všetko utíšilo a pred tribúnu predstúpil prvý rečník. Nebol to nik iný než strýko Arturo. Bol veľmi elegantný a skvele rečnil. Ľudia ho pozorne počúvali a ja som sa cítila nesmierne hrdá, že tento významný muž je otcov bratranec. Potom rečnili volební kandidáti, istý pán José Prat a ďalší, ktorých si už ani nepamätám. Všetci sľubovali, čo urobia, ak budú zvolení do parlamentu. Potom zahrali hymnu niekdajšieho španielskeho generála a liberála Riegu, pretože na tribúnu mal vystúpiť Azaña. Všimla som si, že na heslách popísali jeho meno bez počiatočného *h* a v duchu som počítala, koľko je tu nekultúrnych ľudí. Nenadarmo sa hovorilo, že treba budovať nové a nové školy.

Konečne sa zjavil on. V tej chvíli som pochopila, že nie ľudia, ale ja som sa mýlila. Ten muž nemohol byť hrdinom a jeho priezvisko sa nemohlo písať s počiatočným *h*. Žiadny *Hazaña*, žiadny hrdinský čin. Bol to postarší lysý pán s hrubými okuliarmi a s výzorom profesora. No keď prehovoril, úplne som zabudla na jeho výzor, pretože rozprával nádherne. Slová, ktoré volil, boli najkrajšie, aké som kedy počula. Hovoril o novom Španielsku, o slobode, rozvoji a ďalších veciach, ktorým som príliš nerozumela, no zneli dobre. Mohla som spolu s ostatnými zdieľať chvíle s Azaňom (už mi bolo jedno, či s *h* alebo bez neho) a hovoriť o spoločnej budúcnosti, ktorú si vytvoríme a tleskať, kričať a byť súčasťou čohosi omnoho väčšieho a silnejšieho ako ja. Bol to neuveriteľný zážitok. Nastali chvíle, keď mi oči zaliali slzy a myslela som si, že sa rozplačem ako malá. Ale zbadala som, že aj otec tleskal, kričal

a aj on mal vlhké oči. Tuším som k otcovi nikdy nemala tak blízko ako toho dňa, keď nás s bratom zobral na zhromaždenie Republikánskej ľavice.

Keď prejavy skončili, otec chcel ísť spoločne pozdraviť Azaňu. Bol obklopený zástupom ľudí a blahoželali mu. Neverila som, že sa nám podarí predať sa k nemu, no vtom nás zbadal strýko Arturo a nariadil ochranke, aby nám uvoľnili cestu.

„Don Manuel,“ – povedal strýko Arturo – „dovoľte, aby som vám predstavil tohto statočného muža. Môj bratranec Eloy Cebrián v sprievode najstaršej dcéry a syna.“

Azaña sa na nás usmial a energicky stisol otcovi ruku. Od samého dojatia nebol schopný vyriechnúť slovo. Potom potľapkal brata Gabriela po líci. Čakala som, že ma pozdraví rovnako, no na mňa sa obrátil so slovami: „Teší ma, slečna.“ Myslela som, že umriem od radosti. Nieкто taký dôležitý sa ku mne choval ako k staršej slečne. Našťastie som mu duchaprítomne tenučkým hláskom odpovedala: „Potešenie je na mojej strane, don Manuel.“ Síce červená od hanby, predsa som mu pozrela do tváre. Pripadal mi nekonečne smutný a osamotený človek.

O pár dní nadišli voľby. Podľa môjho očakávania zvíťazil Ľudový front a Azaña sa opäť stal prezidentom. Spočiatku sme všetci boli spokojní, takmer ako pred piatimi rokmi, keď bola nastolená republika. Mysleli sme, že sa veci konečne zmenia. Presne to sa aj stalo. Ale k horšiemu. Deň za dňom pribúdala nový štrajk a takmer nebolo možné vyhnúť sa na ulici kadejakým škriepkam alebo manifestáciám. Zdalo sa, že počet falangistov sa zdvojnásobil a všade naokolo to hýrilo modrými košľami. Robili si, čo sa im zachcelo a nikto ani nemukol. Postavili sa im len červení. Teraz sa už nebili päťami. Veľa ľudí nosilo pištole a po nociach nikto nevychádzal z domu, pretože najhoršie veci sa diali práve v noci. Nie v noci, lež za bieleho dňa ktosi na strýka Artura uprostred ulice dva razy vystrelil. Gulky ho našťastie len škrabli, no útočník v okamihu zmizol a nikto sa ani len nepokúsil zastaviť ho. Významný madridský politik Salvo Cotelo také šťastie nemal. Vytiahli ho z domu a doslova prevrtali guľkami. Môj otec bol čoraz ustarostenejší a zle naladený. Mama a teta Rosario sa neprestajne modlili deviatniky a všetkým svätým zapalovali sviečky. Cez okno zadnej izby prenikalo dovnútra čoraz menej svetla.

- Čo sa to deje, babička?
- Už sa to blíži, moja milá, už sa to blíži.

V júli v lete roku 1936 bolo neznesiteľne horúco. A mňa náhle prekvapil prudký náraz ľadového vzduchu.

Vždy, keď si chcem spomenúť, ako to všetko vlastne bolo, mám pocit, že vojna vypukla priamo u nás doma. Možno preto, že u nás zadržali strýka Artura. Bola nedeľa. Dusná júlová nedeľa a strýko dorazil okolo štvrtej. Prišiel s ochrankárom, pretože odkedy naňho strieľali, nikdy po ulici nechodil sám. Keď vošiel, všimla som si jeho čudný výraz. Bol bledý a zlomený. On, ktorý sa nám vždy javil taký neochvejný ako dáka socha. Len čo ho otec zočil,

odhalil, že sa deje čosi vážne, pretože ho ihneď odviezol k sebe do pracovne. Priznávam, že som sa prikradla k dverám a chcela som načúvať a zistiť, čo je vo veci. Ale aj otec aj strýko rozprávali potichučky, takmer šepkali, akoby sa báli, že ich niekto začuje. Hlasy zneli občas dosť vzrušene a zazdalo sa mi, že opakujú slovo povstanie. Cez brúsené sklo dverí sa dalo vidieť ako otec vstáva a nervózne sa prechádza sem a tam po pracovni. To ma vystrašilo a povedala som si, že najlepšie bude prestať špehovať a odišla som.

Všetci sa oddávali popoludňajšiemu odpočinku. V tichu domu bolo počuť jedine sestričku Angelitu, ako si v postielke v rodičovskej spálni švitorí. Zrazu som začula tri prudké a silné zabúčania na dvere. Niekto asi chce vyvaliť dvere – pomyslela som si. Celá rozhorčená som sa pobrala otvoriť, lebo otec ležal v posteli a ja som sa v dvanástich a pol rokoch cítila ako domáca pani. No keď som otvorila, od ľaku som skamenela. Na schodoch stáli dvaja neznámi. Boli oblečení ako bežne ľudia zvyknú, v saku a s kravatou. Ale ľudia v rukách bežne nedržia pištole ako tamtí dvaja. V tom momente mi hlavou preblesli všetky možné myšlienky. Chcela som pribuchnúť dvere alebo rozrezať sa, utiecť alebo všetko dohromady. Napokon som tam prihlúplo zostala stáť a kútičkom oka som sledovala pištole.

- Dobrý deň. Býva tu Eloy Cebrián? – prísny a nepríjemným tónom sa spýtal jeden z nich.
- Áá..no – odpovedala som tenučkým hláskom a nohy mi začali ochabovať.
- Je doma?

Hlavou som prikývla a snažila som sa potlačiť slzy, ktoré sa mi tisli do očí.

- Je s ním doktor Arturo Cortés, ten politik?

Vtom som už nevedela odpovedať, pretože keby som povedala pravdu, tí ľudia by mohli otcovi a strýkovi ublížiť a keby som klamala, iste by ma vzali so sebou. Náhle som sa cítila maličká a bezbranná. Muži tam naďalej stáli a pištole neodložili. Zdalo sa, že strácajú trpezlivosť. Zrazu som za sebou začula strýkov hlas:

- Hľadáte ma, páni?

Obaja sa vrátili dovnútra aj s pištoľami a keby som neustúpila, boli schopní prevalcovať ma. Ochrankár sa priblížil k strýkovi Arturovi, no dal mu pokyn, aby v pokoji zostal tam, kde je.

- Nasledujte nás, prosím – nariadil mu jeden z mužov.

Viac nevyriekli ani slovko. Strýkovi Arturovi a ochrankárovi nasadili putá a nariadili im vyjsť.

- Oznam to mojej rodine, Eloy – požiadal otca, keď odchádzali. –Nebojte sa o mňa. Bude to záležitosť pár hodín.

Keď odišli, otec tam zostal chvíľu nehybne stáť. Uprene sa díval na otvorené dvere a nebol schopný reakcie.

- Mám zatvoriť, otec? – nič iné mi v tej chvíli nenapadlo.

Precitol a pomaly sa otočil. Vrátil sa do pracovne a zatvoril sa tam. Zvonku ho bolo počuť vzlykať. Vtedy som prvý raz počula otca plakať.

Časť vojska povstala proti republike. Otec vtedy takmer celé popoludnie strávil s uchom na rádiu a pri večeri nám vysvetlil, čo sa stalo.

- Je to vojna, Eloy? – opýtala sa mama s prestrašenými očami otvorenými dokorán.

Otec na nás pozrel. Moji dvaja bratia sa takmer rozplakali. Malý Paco už-už krivil tvár do plaču a Gabrielovi sa leskli oči a triasla sa mu brada. Chcela som ísť príkladom a odolávala som, ale od chvíle, čo odvedli strýka, pociťovala som tupú bolesť v žalúdku. Mala som strašnú chuť vybehnúť von a skryť sa niekam, aby ma nik nenašiel.

- Ale choď, aká vojna! – zahlásil otec po krátkom zaváhaní. – To sa hneď vyrieši, ver mi. Nepamätáš sa na povstanie v Seville pred štyrmi rokmi? Napokon z toho nič nebolo.

Nevedela som nič o povstaní, ani čo sa dialo pred štyrmi rokmi v Seville. Ale do postele som sa pobrala pokojnejšia, keď to otec povedal.

Ďalší deň bol pondelok a nik z nás vôbec nevyšiel z domu. Otec pochodoval po chodbe. Urobil tak zo dvestokrát. Bol ako lev v zavretej klietke. Párkrát podišiel k oknu v jedálni, no neodvážil sa vytiahnuť rolety. Chvíľami bolo počuť akési auto či kamión a raz sa nám zazdalo, že počujeme buchot čižiem, akoby pochodovala nejaká vojenská skupina. Pribehli sme k oknu, ale otec povedal, že ak sa niekto z nás priblíži k oknu na menej ako päť metrov, jednu schytá. Ulica bola pokojná akoby vôbec nebol pondelok, ale sviatočný deň.

Rádio bolo celý deň zapnuté a otec sa od neho ani na chvíľu nevzdialil. Keď otáčal gombíkmi, bolo počuť chííí-víííí. Občas hrala hudba, no až kým neprišiel strýko David zvestovať novinky, nevedeli sme, čo sa dialo.

- Nech sa deti idú hrať na dvor – nariadil otec.

Jeho celý spotený prestrašený brat práve dobehol a posadil sa, aby si vypil pohár vody. Všetci traja sme poslúchli, no ja som sa už necítila ako malé dievčatko. Nechala som bratov kopat loptu a vrátila som sa, či sa náhodou čosi nedozviem. Rodičia a strýko David sa zhovárali v pracovni. Podišla som k dverám a načúvala. Chápala som, že nekonám správne, ale v takmer trinástich rokoch som si uzurpovala právo vedieť, o sa deje.

Cebrián, Eloy Miguel: *Bajo la fría luz de octubre*. Madrid: Alfaguara 2003. Dostupné na: http://www.xnc1ajahiit.com/?%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0=Bajo_La_r_a_Luz_De_Octubre_%D1%81%D1%82%D1%80=6